

7. Popper K. Evolution and the Tree of Knowledge / K. R. Popper // Popper K. R. Objective Knowledge. An Evolutionary Approach. – Oxford : Clarendon Press, 1979. – P. 248–271.

8. Костицький М. В. Логіка як методологія наукового пізнання (зокрема в правознавстві) / М. В. Костицький // Філософські та методологічні проблеми права. – 2014. – № 1. – С. 3–13.

9. Козюбра М. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості / М. Козюбра // Право України. – 2014. – № 1. – С. 22–23.

10. Висновки та рекомендації з актуальної теми // Право України. – 2014. – № 1. – С. 212–213.

11. Циппеліус Р. Філософія права : підручник / Р. Циппеліус ; пер. з нім. – Київ : ТанDEM, 2000. – 300 с.

Дідковська-Бідюк Марія Володимирівна,
ад'юнкт кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ПРОФАЙЛІНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Щороку знання психології стають дедалі необхіднішими в різних сферах людської діяльності. Не винятком є розслідування злочинів. Фахівці усвідомлюють важливість урахування психологічних факторів під час пошуку злочинців і необхідність залучення психологів до процесу розслідування.

Однією з нових психологічних технологій, що починають впроваджувати в правоохоронну діяльність, є профайлінг. Профайлінг (від англ. *profile* – профіль) – сукупність методів і методик оцінювання та прогнозування поведінки особи на підставі аналізу найінформативніших ознак, психологічного портрета особи, характеристик зовнішності, невербальної та вербальної поведінки, місця перебування тощо [1].

Ефективність профайлінгу залежить, передусім, від рівня професійної підготовленості працівника, який його проводить. Цього працівника ми пропонуємо вважати суб'єктом профайлінгу.

Суб'єкт – це: 1) носій предметно-практичної діяльності та пізнання (індивід або соціальна група), джерело активності, спрямованої на об'єкт [2]; 2) (філос.) істота, здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; 3) (кн.) особа, група осіб, організація тощо, яким належить активна роль у певному процесі, акті; 4) (юрид.) особа або організація як носій певних прав й обов'язків [3]; 5) (психол.) самосвідомий діяч, який свідомо наслідує власні цілі та здійснює певну діяльність (індивід, соціальна група), тобто активне начало в процесі діяльності (практичної, естетичної, пізнавальної тощо) [4].

У контексті нашого дослідження суб'єкт профайлінгу – це особа, що здійснює діяльність щодо створення психологічних профілів (портретів) осіб, які становлять оперативний інтерес, а також виявляє осіб, які мають протиправні наміри.

Межа між суб'єктом та об'єктом відносна та рухома, залежить від характеру діяльності: в одних випадках вона проходить між психофізіологічним тілом (зокрема «озброєним» зовнішніми засобами) і зовнішнім світом, в інших – між свідомістю і тілом, у третіх – між рефлексуючим «Я» та станом свідомості [4, с. 641].

У зарубіжних наукових джерелах для визначення суб'єкта профайлінгу використовують термін «профайлер». Синонімами цього поняття є верифікатор, спеціаліст із профайлінгу, спеціаліст із безконтактної детекції брехні. Спеціаліст цього профілю має необхідні знання, уміння, навички, володіє необхідними психологічними методами, завдяки яким може спрогнозувати поведінку особи в певній ситуації. Для цього він аналізує її зовнішній вигляд, невербальну поведінку, тобто жести, міміку, емоційні та поведінкові вияви тощо. Крім того, профайлер створює психологічні портрети (профілі), переважно серійних злочинців, орієнтуючись на сліди, залишені на місці вчинення злочину.

Зазвичай для добору фахівців певної професії використовують професіограми. Це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов і характеристик трудової діяльності за конкретною професією, її окремими вимогами та професійно важливими якостями, якими повинен володіти працівник [5].

Однак, з огляду на те, що нині профайлінг недостатньо поширений у діяльності правоохоронних органів України, використання професіограм для добору профайлерів-правоохоронців не є можливим. Доцільно проаналізувати особливості профайлінгу, а також необхідних для виконання цієї діяльності професійних умінь та особистісних якостей. Такий підхід надасть можливість виокремити базові компоненти, на які слід спиратися під час професійного добору.

Пропонуємо визначити необхідні компоненти за блоками:

1) професійні знання, уміння, навички:

– знання про застосування профайлінгу як в Україні, так і за кордоном;

– базові психологічні знання;

– базові криміналістичні знання;

– розвинутий інтелект і загальна ерудиція;

2) мотиваційний блок:

– адекватне розуміння вимог професії;

– прагнення працювати в цій сфері;

3) особистісні якості:

– прагнення до самовдосконалення;

– високий ступінь особистої відповідальності;

– тактовність і вихованість;

– особиста дисциплінованість;

4) психологічні особливості:

– уміння діяти в умовах дефіциту часу;

– стресостійкість, твердість характеру, наполегливість,

воля;

– емоційна стійкість, уміння чинити опір негативним психологічним впливам;

– розвинута пам'ять, зокрема наочно-образна;

– розвинуте логічне мислення;

– концентрація та стійкість уваги;

– розвинуті комунікативні здібності;

– здатність до самоконтролю, низький рівень

тривожності.

Таким чином, подальший розвиток і впровадження профайлінгових технологій є нагальною потребою для діяльності працівників правоохоронних органів. Добір

профайлерів-правоохоронців має відбуватися з огляду на базові знання, уміння, навички, а також особистісні якості, необхідні для цього виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черкасова Е. С. Криминальний профайлинг как ориентирующий метод поиска преступника при совершении преступления в ситуации неочевидности / Е. С. Черкасова // Профайлинг и медиация. – Калуга : ЦСГТ, 2016. – С. 60–67.

2. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1986. – С. 1286.

3. Словник української мови. В 11 т. Т. 9.– Київ : Наук. думка, 1970–1980.

4. Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. – 4-е изд. – М. : МОСКВА ; СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2009. – 811 с.

5. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці : підручник / Я. В. Крушельницька. – Київ : КНЕУ, 2003. – 367 с.

Доценко Вікторія В'ячеславівна, доцент кафедри педагогіки та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ НА ЕТАПІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Професія правоохоронця передбачає щоденні фізичні та психічні навантаження; наявність складних і різноманітних завдань в умовах дефіциту часу, інформації, проблем комунікації; постійний ризик і наявність загрози життю тощо. За подібних умов ефективна професійна діяльність правоохоронців, рівень їх стресостійкості значною мірою залежать від наявності необхідних психологічних ресурсів, що допоможуть їм у процесі саморегуляції поведінки й опанування складною ситуацією. Володіти собою за негативних життєвих обставин – означає уміти перебороти труднощі, або зменшити їх негативні наслідки, або уникнути їх, або витримати ці труднощі.